

Eenoudergezinnen in de huisartspraktijk [Dissertatie]. Kooij LR. Leiden: Rijksuniversiteit Leiden, 1988; 187 bladzijden. Handelsuitgave (in de serie *Huisartsgeneeskundige monografieën*): Lelystad: Mediatekst, 1988; 151 bladzijden, prijs f 32,-. ISBN 90-5070-006-3.

Een huisarts met een volledige praktijk, die actief is binnen het NHG en dan ook nog aan promoveren toekomt, verdient bewondering. Zowel voor zijn enthousiasme en werkracht als voor zijn idealisme. Deze eigenschappen worden ook teruggevonden in de tekst van dit proefschrift. Op het spoor gezet door een artikel van de Engelse huisarts Bolden onderzocht Kooij de kenmerken van een-oudergezinnen in de huisartspraktijk, de relatie tussen deze kenmerken en de frequentie van huisartsbezoek, en het verschil tussen een- en twee-oudergezinnen in frequentie en redenen voor komst.

In het eerste deel van het boek komt zeer uitgebreid de literatuur aan bod, verdeeld over hoofdstukken over het gezin, over verlies en over een-oudergezinnen. De ijver is op sommige plaatsen ten koste gegaan van de diepgang: bladzijden lang volgt het ene onderzoeksresultaat op het andere, zonder een mening of een kritische relativisering van de onderzoeker-auteur. Dit wringt te meer, omdat nogal wat resultaten van anderen worden gepresenteerd zonder dat duidelijk is wat die te maken kunnen hebben met de onderzoeksvragen; dat geldt vooral voor de grote hoeveelheid gegevens over verliesverwerking, zowel door sterfte als door verlating. In het tweede deel, waarin de resultaten van een onderzoek naar een-oudergezinnen bij elf huisartsen wordt gepresenteerd, wordt op deze verliesverwerking nauwelijks terugkomen. De tijd die bij de aanvang van het onderzoek was verstreken sinds het ontstaan van het een-oudergezin, bleek dan ook te variëren van 17 dagen tot 16 jaar.

Het onderzoek leverde niet altijd de verwachte resultaten op. Driekwart van de een-oudergezinnen was ontstaan door echtscheiding en een kwart van hen beschouwde de eigen gezondheid als verslechterd. De ouders van deze gezinnen waren in meerderheid eenzaam en een kwart van hen was depressief. De frequentie van het huisartsbezoek was alleen groter bij deze depressieve ouders, die meer psychische en sociale klachten en minder lichamelijke klachten presenterden dan niet-depressieve alleenstaande ouders, respectievelijk ouders uit twee-oudergezinnen. Voor kinderen werden geen significante resultaten gevonden.

Opvallend in het onderzoek is het gebruik van de ICPC voor de registratie van de redenen voor komst. Even opvallend, maar dan negatief bedoeld, is de manier waarop Kooij omgaat met niet gemeten begrippen. Zo zou de leefsituatie zonder partner en betaald werk als uitzichtloos worden erva-

ren. Deze uitzichtloosheid werd niet gemeten en leven zonder partner is niet gelijk aan het ontbreken van sociale steun, dat aan werk verbonden wordt. Ook over de depressie bij alleenstaande ouders is het commentaar speculatief. Kooij meent dat eenzaamheid, verlieservaring en financiële problemen kunnen leiden tot het tot uiting komen van een depressief syndroom. De basis voor deze mening ontbreekt, evenals een causale analyse. Men zou ook het omgekeerde kunnen veronderstellen: dat depressiviteit tot huwelijksproblemen en daardoor tot echtscheiding leidt.

De schrijver verdient een compliment voor de stijl waarin hij zijn gegevens presenteert. Het boek is zeer verzorgd uitgegeven. Alleen de laatste volledige zin op pagina 35 bevat een storende zetfout. Het is tenslotte belangrijk dat in dit boek afgerekend wordt met allerlei vooroordelen die leven over ouders en kinderen uit een-oudergezinnen.

C.J. IJzermans

Radiology Bury RF. Oxford, etc. Oxford University Press, 1988; 99 pagina's, prijs £ 4.50. ISBN 0-19-261681-1.

Dit bescheiden ogende boekje uit de serie 'practical guides' voor huisartsen heeft verschillende doeleinden. In de eerste plaats wil het de kennis opfrissen over de indicaties voor aan te vragen radiologisch onderzoek; in dit opzicht wordt een compleet overzicht gegeven, dat ook voor de Nederlandse huisarts van nut is. Vervolgens wordt inzicht gegeven in wat de patiënt wacht als hij radiologisch onderzoek zal ondergaan. Daartoe worden op eenvoudige wijze de apparatuur, de praktische gang van zaken, de bijbehorende ongemakken en mogelijke nevenwerkingen van contrastmiddelen beschreven. Een apart hoofdstuk is gewijd aan risico's van radiologisch onderzoek op korte en lange termijn. Het aardigste vind ik tenslotte het eerst hoofdstuk, over de relatie en wijze van communiceren tussen huisarts en afdeling radiologie. De auteur laat hierbij in elk geval merken te weten hoe huisartsen werken.

Een instructief werkje, dat prettig en snel leest.

H. Knook

Verdriet, verliesverwerking en gezondheid Gill K, Diekstra REW, red. Baarn: Ambo, 1988; 240 bladzijden, prijs f 35,-. ISBN 90-263-0905-8.

Dit boek bevat zeventien bijdragen van diverse auteurs over verdriet, verliesverwerking en rouw. Alle situaties waarin verdriet als gevolg van een geleden verlies ontstaat, worden besproken: de dood van een kind, de zelfmoord, de echtscheiding, het verlies van

een lichaamsdeel, etc. Tevens wordt op een deskundige manier ingegaan op de verwerking van verlies, bijvoorbeeld door kinderen, door de partner na een echtscheiding en door de partners van chronisch zieken.

Heel ontroerend zijn de bijdragen van Bennebroek Gravenhorst en Geerincx-Verdamm over de dood van een kind vóór of tijdens de geboorte. De geciteerde gedichten van onder anderen M. Vasalis spreken zeer aan. Ook heel menselijk is het door Simone Koudijs opgetekende verhaal van Jasperina de Jong na het overlijden van haar man Eric Herfst. De bijdragen zijn van een behoorlijk niveau; de deskundigheid van beide redacteuren staat daarvoor overigens garant.

Iedereen die met verdriet en verliesverwerking te maken heeft – en welke huisarts heeft dat niet – kan met vrucht dit boek lezen en hanteren in speciale situaties die niet zo frequent voorkomen in de praktijk. Veelal zal het gelezene dan meer een herkenning zijn dan nieuwe kennis aangedragen. In de hoofdstukken over de behandeling worden nuttige tips gegeven. Dit boek is van harte aanbevolen voor (aanstaande) huisartsen.

H.J. Dokter

De laatste uitdaging. Een zorgzame en verantwoordelijke benadering van mensen met AIDS Kübler-Ross E. Houten: Unieboek, 1988; 238 bladzijden, prijs f 29,90. ISBN 90-269-4387-3.

Dit boek vormt een verslag van en over Aids-patiënten en de hel waarin zij terechtkomen nadat de ziekte geconstateerd is. In de haar eigen gedreven stijl beschrijft de auteur haar ervaringen met Aids-patiënten, met de ouders van de patiënten, met kleine kinderen die de ziekte hebben, en met de hulpverleners die betrokken zijn bij de zorg voor Aids-patiënten. Het schrijnende lot waaraan kinderen met Aids in Amerika werden overgelaten, heeft haar gebracht tot het helpen opzetten van speciale opvangcentra voor deze kinderen. Uitgebreid wordt verslag gedaan van het verzet hiertegen van de bevolking in sommige streken.

In het begin van het boek wordt beschreven hoe de benadering en de begeleiding van Aids-patiënten net iets anders is dan die van andere ongeneeslijk zieke patiënten. Vervolgens beschrijft Kübler-Ross hoe zij voor het eerst in haar workshops geconfronteerd wordt met Aids. Voor haar was het een vanzelfsprekende zaak, dat zij meer en meer met Aids-patiënten is gaan werken. De volgende hoofdstukken vormen eigenlijk niet meer dan een verslag van haar ervaringen, onder meer in haar workshops, die verspreid over het land en ook internationaal worden georganiseerd. Het boek is een aaneenschakeling van ellende van mensen die verstoten worden en geïsoleerd raken; mensen die